

UNELE PROBLEME PRIVIND DELIMITAREA ȘI DENUMIREA UNITĂȚILOR DE RELIEF DIN ÎMPREJURIMILE DEPRESIUNILOR INTRACARPATICE ALE OLTULUI SUPERIOR

KRISTÓ ANDREI

În delimitarea și denumirea unităților de relief din împrejurimile depresiunilor Ciucului și Brașovului persistă o serie de confuzii. Acest lucru m-a determinat să mă ocup de această problemă și să relev necesitatea unor delimitări și denumiri unice, acceptabile de toți, temeinic motivate.

Cadrul acestei lucrări nu permite să mă ocup în amănunte cu toate problemele toponimice; mă limitez doar la divergențele de păreri mai esențiale.

La enumerarea problemelor, mă voi opri la chestiunile delimitării cadrului muntos de cel al depresiunilor, iar apoi la discutarea denumirilor din depresiunile Ciucului și Brașovului.

1. Delimitarea munților care înconjoară depresiunile.

A) Munții **Harghitei** din punct de vedere geologic — adică petrografic, vulcanologic și tectonic — constituie o unitate bine determinată, iar literatura de specialitate geologică este unitară în privința lor (I. Băncilă, I. Bányai, C. Gheorghiu, N. Oncescu, D. Rădulescu, I. Szadetsky, Z. Török, I. Treiber).

Ca structură este clar, că sînt despărțiți de Munții Ghiurghiului de trecătoarea Liban traversată de șoseaua Gheorghieni-Odorheiul-Secuiesc. Acest fapt este confirmat și de literatura de specialitate de geografie, la care putem adăuga că este nejustificabilă schimbarea denumirii cunoscute a trecătorii Liban cu denumirea Sicaș, cu toate că șoseaua urmărește valea Sicasăului (Sicașului) dar acest pîrîu izvorăște departe de trecătoare (din

versantul vestic al Ostorotului), iar șoseaua ne conduce la trecătoare de-a lungul pîrîului Liban.

În privința delimitării dinspre sud a munților Harghita nu există o concepție unitară. Amintim însă că, în general literatura de specialitate de geologie este și din acest punct de vedere unitară, fiindcă, ia în considerare limitele structurale. La sud însă în privința delimitării structurale desemnarea limitelor este îngreunată de câteva formațiuni vulcanice izolate ale Munților Baraoltului (dealurile Lighet și Murgău). În literatura de specialitate geografică mai persistă acea delimitare morfografică, după care părțile Munților Harghita aflate la sud de trecătoarea Vlăhița sînt încadrate în Munții Baraoltului. Acest lucru a fost susținut și de faptul că în vechile hărți topografice partea de sud a munților a fost trecută sub această denumire. În literatura mai recentă, mai ales în lucrările sintetice ale lui V. Mihăilescu se accentuează că, morfologic, munții Baraoltului trebuie să fie delimitați de Munții Harghita, deoarece au o înălțime inferioară și sînt individualizați în mod pronunțat. V. Mihăilescu le acordă denumirea de Munți isau Munceii Baraoltului de nord, prin care consemnează această despărțire.

Trebuie să afirm de la bun început că nu pot să fiu de acord cu această delimitare. Faptul că altitudinea munților scade pînă la 977 m la trecătoarea Vlăhița, nu este un fenomen deosebit, ci o caracteristică a masivului, fiindcă conurile vulcanice înălțate în jurul centrelor vulcanice uneori sînt legate între ele prin zone mai joase alcătuite, mai ales, din piroclatite. Astfel de șei joase sînt acele aa Izvoarelor din partea de Nord a Harghitei și șeaua Mitaci în partea de sud a Harghitei.

Structura vulcanică continuă fără întrerupere spre sud de trecătoarea Vlăhița. Structura, alcătuirea, caracterul lor morfologic sînt identice și dacă există deosebiri vulcanologice — și anume preponderența curgerilor de lave andezite în Harghita de Sud —, acestea nu motivează încadrarea lor în Munții Baraoltului, munți cu o structură total diferită, aparținînd zonei flișului intern.

Structural și geomorfologic tot de Harghita aparține masivul Ciomadului, în denumirea căruia consider corect numele de Ciomadul.

Determinarea limitei sudice a Harghitei deci trebuie făcută luînd ca bază criteriul cel mai important adică deosebirile geologico-structurale. Avînd în vedere faptul că cel mai sudic centru vulcanic care aparține de Harghita este Pilișca și masivul Ciomad (Puturosul) putem trasa această limită sudică prin versantul sudic al Pilișcăi, în curmătura Ozunca, ceea ce spre vest, în depresiunea Bicsadului marchează o limită morfologică

distinctă de-a lungul pîraielor Jombor și Puturosul. La delimitarea Munților Baraoltului această limită a indicat-o și N. Orghidan (1937) în studiul său detaliat privind acești munți.

Lanțul vulcanic Harghita poate fi delimitat din punct de vedere vulcanologic, litologic și structural, dar și pe baza deosebirilor geomorfologice, de ordin secundar. Astfel pot fi distinse, cu ușurință, 4 masive:

a) **Harghita de Nord**, de la trecătoarea Liban pînă la șeaua pîraielor Izvor și Mădărașul Mare, dominată de 2 centre vulcanice, Ostorețul și Fertașul, a căror altitudine nu depășește 1500 n. În alcătuirea acestora un rol deosebit le revine piroclastitelor.

b) **Masivul Central al Harghitei** (Harghita Centrală) se desfășoară, în continuare, pînă la trecătoarea Vlăhița; este un masiv vulcanic unitar a cărui calderă a fost drenată de pîriul Vîrghiș. Acesta este masivul muntos cel mai înalt, cu altitudinea medie de 1700 m (vîrful Mădăraș stînga 1801 m).

c) **Harghita de Sud**, atinge 1500 m se desfășoară de la pasul Vlahița pînă la curmătura Ozunca. Principalele ei centre vulcanice sînt Luci, Cucu și Pilișca.

d) **Masivul Ciomad-Puturosul**, cu direcția est-vest este delimitat de masivul principal al Harghitei prin defileul Oltului de la Tușnad. Structural și geomorfologic aparține Harghitei. Prin formele lui vulcanice primare încheie spre sud-est masivul vulcanic al Harghitei.

Vorbind de masivul Harghita nu putem trece cu vederea nici problema limitei lui vestice. Masivul vulcanic continuă aici în platoul Harghita. În general, geologii alătură platoul Harghitei, lucru justificat de altfel prin curgeri de lavă care acoperă stratele mio-pliocene, care sînt descoperite de-a lungul Homoroadelor — pe porțiuni de zeci de km. Geomorfologic, platoul trebuie să fie considerat ca o unitate de relief aparte, care situîndu-se între masivul central al Harghitei și dealurile podișului Transilvaniei, pe baza caracteristicilor morfologice, se delimitează clar. Are o altitudine medie de 850—900 m și apare cu creste abrupte spre vest pe deasupra sedimentelor podișului Transilvaniei.

Rezumîndu-se la această problemă trebuie să relevăm că indiferent de faptul că părțile marginale ale Podișului Transilvaniei sînt de tip subcarpat (Subcarpații Transilvăneni — C. Martiniuc, V. Tufescu, Gr. Posea, I. Mac), platoul vulcanic al Harghitei trebuie să fie delimitat și dinspre Harghita și de dealurile mio-pliocene ale Podișului, lucru impus de caracterul lui geologic și geomorfologic. Consider necesar să atrag atenția asupra acestui fapt deoarece în ultimul timp această denumire a fost igno-

rată, fiind amintită ca „piemonturile estice“ (V. Tufescu), sau dispăre parțial de pe hartă fiind inclusă în Subcarpații Transilvăneni și în Harghita (I. Mac). V. Mihăilescu (1963), denumește partea dinspre est de Virghiș și Homorodul Mare numind-o Podișul Pacalului. Această denumire este deja de domeniul amănuntului. Nu am posibilitatea aici să-mi expun părerea în acest sens, însă menționez că, având în vedere delimitarea naturală, distingerea platoului vulcanic poate fi efectuată cu ușurință pe baza văilor, iar denumirile unităților se pot face după localitățile sau înălțimile, de aci ca de ex.: platourile Calonda-Firtuș, Corund, Vârșag, Vlăhița, etc.

B) Problema delimitării cadrului muntos cristalino-mezozoic și al flișului.

Părerile geologilor și geografilor sînt, în general, unitare în privința delimitării și denumirilor acestor unități, lucru explicabil prin faptul că s-a luat mai bine în considerare delimitarea structurală și naturală. Sînt întrutotul de acord cu separarea munților Hăghimașului și a masivului cristalin al Nașcalatului de Munții Giurgeului și Ciucului, așa cum procedează V. Mihăilescu. Alcătuirea și caracteristicile morfologice ale acestor munți o justifică din plin.

La denumirea trecătorii Izvorul Mureșului, care desparte depresiunea Ciucului de Sus de depresiunea Giurgeului trebuie să amintesc că denumirea „șeaua Grecilor“ folosită de V. Mihăilescu (luată după denumirea în limba maghiară „Gréces“) o consider forțat³, deoarece poate să dea naștere la neînțelegeri. Consider mai corectă denumirea de trecătoarea Izvorul Mureș.

Distingerea limitei dintre Munții Ciucului și Bodocului este o problemă mai grea. Aceasta este de altfel dificilă în munții flișului, fiindcă alcătuirea petrografică și structura zonală longitudinală o îngreunează. Aceleași suprafețe de eroziune polietajate sînt caracteristice și pentru ansamblul acestor munți. De aceea criteriul cel mai important de diferențiere a lor este fragmentarea lor de către depresiuni și văi.

Pentru determinarea limitei dintre cei doi munți, cea mai acceptabilă soluție nu ni se pare trecătoarea Nergheș, dintre depresiunea Ciucului de Jos și cea a Casinului, deoarece, în virtutea celor descrise mai sus ar trebui să separăm masivul Ciomad, care se intercalează în această regiune. De aceea, pentru delimitarea cea mai convenabilă este limita pîraielor Jombor, Pucioasa și Turia, amintite mai înainte. În acest caz masivul aflat la sud de Munții Ciucului, de trecătoarea Nergheș și intercalat între depre-

siunea Casinului, valea pîriului Casin, compartimentul Tîrgu Secuiesc al depresiunii Braşovului şi pîriul Turia, poate constituie un masiv aparte, masivul Turiei.

Între valea Uzului şi compartimentul Tîrgu-Secuiesc al depresiunii Braşovului, între pîriul Roşu şi depresiunea Casinului, consider ca justă delimitarea munţilor Casinului. Denumirea Casin, care apare uneori, produce multe confuzii, fiindcă ea poate fi confundată cu riul Casin şi împrejurimile lui din zona subcarpatică, cele două regiuni fiind despărţite de întregul masiv de masivul Nemira. Ar fi mai corectă pentru desemnarea munţilor, a depresiunii şi a pîriului folosirea exclusivă a denumirii Casin.

Aşadar, în întrebuintărea denumirilor din acest cadru muntos există o serie de probleme discutabile căci la mai mulţi autori dispar o serie de denumiri universal cunoscute de Munţii Buzăului, sau Munţii Oituzului din cadrul muntos al depresiunii Braşovului.

2. Fragmentarea depresiunilor.

În ultimul timp cercetările biologice, hidrogeologice şi geomorfologice au furnizat multe date noi. Aceste cercetări au confirmat în mai multe privinţe presupunerile cercetărilor mai vechi, sau le-au modificat.

În privinţa fragmentării depresiunii Ciucului, deşi încă în anii 1930 I. Bányai şi H. Wachner au demonstrat că ele se compun din trei unităţi, mulţi autori nu amintesc decît două depresiuni. Sub raport tectonic şi morfologic se disting trei depresiuni. Această situaţie este confirmată şi de caracterele geofizice. Depresiunile sînt limitate de pragul cristalin-eruptiv de la Racu, respectiv de pragul eruptiv de la Jigodin. La denumirea depresiunilor se semnalează însă divergenţe deşi toate trei au nume istoric formate şi larg cunoscute. Deci se impune de la sine să folosim şi să generalizăm aceste denumiri. După părerea mea denumirile de depresiunea (bazinul) Ciucului de Sus, — de Mijloc, şi — de Jos, nu sînt mai puţin expresive decît acelea formate din folosirea denumirii unei localităţi (Mădăraş, M. Ciuc, Tuşnad). De altfel satul Mădăraş aparţine după noua repartizare administrativă de comuna Dăneşti, deci nu întîlnim numele lui decît pe hărţi topografice.

Între munţii Ciucului şi Casonului se intecalează mica depresiune tectonică a Casonului, la delimitarea căreia nu se ridică probleme deosebite, iar în privinţa denumirii ei s-a vorbit în cele precedente. Avînd în vedere formele ei geomorfologice în opoziţie cu formele de acumulare ale celorlalte depresiuni, predomină aici formele de denudare şi tectonice.

Depresiunea Braşovului este un sistem de depresiuni intercarpatice dintre cele mai complexe, pentru denumirea căreia nu este deloc corespunzător numele de depresiunea Bîrsei, așa cum specifică și Monografia geografică a R.P.R. Din acest punct de vedere consider ca justă delimitarea lui V. Mihăilescu, confirmată și de aprofundata lucrare a profesorului universitar M. Iancu).

Denumirea depresiunii după cea mai mare aşezare a ei, Braşovul, a cărui importanță economică se simte în întreaga depresiune, este fără îndoială binevenită. Acest sistem uriaş de depresiuni se divide în trei depresiuni mari, ale căror denumiri de depresiunea Bîrsei — Sfîntu Gheorghe și Tirgu-Secuiesc sînt foarte cunoscute. Denumirea de Cîmpul Frumos folosită de V. Mihăilescu, a depresiunii Sfîntu Gheorghe nu o considerăm ca justă, fiindcă această denumire nu indică decît o parte a depresiunii, aceea a piemontului Cîmpul Frumos. De depresiunea Braşovului se leagă și depresiunea Baraoltului care este o unitate geografică bine determinată. La despărțirea mai amănunțită a depresiunilor și golfurilor aparținătoare, ne-am călăuzit după delimitările și denumirile bine documentate, folosite de M. Iancu.

Așa cum reiese din succinta comunicare de mai sus mai sînt multe probleme demne de discutat și de soluționat în domeniul prezentat. Munca de cercetare ar putea fi ușurată de adaptarea unui punct de vedere comun al tuturor specialiștilor în problema delimitării și denumirii unităților de relief.

Quelques questions sur la délimitation et la dénomination des unités de relief aux environs des dépressions intercarpatiques de l'Olt supérieur

Dans la littérature de spécialité géographique durant les dernières années ont apparu des divergences importantes concernant la délimitation des dépressions de Ciuc et de Braşov, ainsi que la délimitation des montagnes environnantes et la dénomination des unités de relief.

Le travail souligne qu'en ce qui concerne la délimitation, il faut prendre en considération le cadre géologique-structural naturel donné,

donc c'est tout à fait normal de l'accepter lors de la délimitation géomorphologique aussi. Dans la probléme des dénominations des unités de relief, on ne doit pas ignorer qu'il y a des dénominations généralement connues, ayant des racines historiques, donc c'est injustifiable de les remplacer par de nouvelles dénominations, maintes fois forcées.

Le travail s'occupe dans un chapitre á part des problémes de la délimitation des montagnes et des bassins.

BIBLIOGRAFIE

1. AIRINEI ST., GHEORGHIU C., IANCU M., I. ILIE : Considerații asupra evoluției geologice și geomorfologice a depresiunii Ciucului. Comunicări de geol. Vol. III. — 1965.
2. BĂNCILĂ I. : Geologia Carpaților Orientali. Ed. Științ. Buc. 1960.
3. BĀNYAI J. : A felső Olt-szorosok geológiai viszonyai. Erd. Irod. Szemle. Cluj. 1927.
4. BULLA B. : A két Csiki-medence és az Olt-völgy kialakulásáról. Földr. Közl. Bp. 1948.
5. IANCU M. : Contribuții la studiul unităților geomorfologice din depresiunea internă a curburii Carpaților. Probl. de geogr. Vol. IV. Buc. 1957.
6. KRISTÓ A. : A Csiki medencék geomorfológiai problémái (Problemlee geomorfologice ale depresiunilor Ciucului). Comunicările Muzeului Rai. Miercurea Ciuc. 1956.
7. KRISTÓ A. : Caracterizarea geologică și geomorfologică a depresiunilor din Ciuc și a munților din împrejurimile lor. Volumul : Plantele medicinale din flora spontană a bazinului Ciuc. M.-Ciuc. 1968.
8. MAC I. : Trăsăturile generale ale Subcarpaților est-transilvăneni dintre Mureș și Olt. Studia Univ. Babeș-Bolyai. Geogr. 1970. F. 1.
9. MIHĂILESCU V. : Carpații sud-estici. Ed. Științ. Buc. 1963.
10. MIHĂILESCU V. : Geografia fizică a României. Ed. Științ. Buc. 1969.
11. ORGHIDAN N. : Munții Baraolt. Volumul Omagiu lui C. Kirilăscu. Buc. 1937.
12. ORGHIDAN N. : Văile transversale din România. Ed. Acad. R.S.R. Buc. 1969.
13. POPESCU M., SPÎNOCHE S., SPÎNOCHE E., NISTORESCU FL. : Prospecțiuni seismice prin metoda undelor refractate în bazinul Ciucului Superior. Lucr. Sesiunii tehnico-științifice T. M. Mureș—M. Ciuc 1965.
14. SAWICKI L. : Morfológiai kérdések Erdélyben. Földr. Közl. Bp. 1910.
15. SCUPIN N. : Prospecțiuni geoelectrice în bazinul Ciuc. Lucr. sesiunii T. M. Mureș. M.-Ciuc. 1965.
16. SZÁDECZKY GY. : Munții vulcanici Harghita-Călimani. Dări de seamă ale Inst. Geol. al României. Vol. XV. Buc. 1925.
17. TÖRÖK Z. : A Kelemen-havasokban, valamint a Görgényi-Hargita vulkáni lánc területén található fiatal eruptivum geológiai kutatásának módszertani kérdései. Kolozsvári Bolyai Tudományegyetem Emlékkönyv. 1956.
18. TUFESCU V. : Subcarpații. Ed. Științ. Buc. 1966.
19. TREIBER I., MEZEI Z. : Adatok a Felcsiki-medence és környékének geológiájához és tektonikájához. Csiki Múz. Közl. M.-Ciuc 1957.
20. WACHNER H. : Județul Ciuc, Toplița și defileul Mureșului. Lucr. Inst. de Geogr. Cluj. Vol. III. 1929.
21. X X X : Monografia geografică a R.P.R. Vol. I. Ed. Acad. R.S.R. Bu. 1960.

